

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔci gaa nukan nei yene yihu diɛ legbɔɔba laa, tɛlinmo laa da lilaa di nwundɔci.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔci gaa maane yene nuan diɛ pɛli kweiwɔ boi, diɛ laa di maameni la, yi di hwa ke nɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yennuan kaa bɔi.

A ke tɔci gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɛ kɔnwɔ, hogɛ nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwɛi tɛgɛ hemɛi iɔi hu nɛitɔwnuan diɛ.

A ke lɔɪɪaa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwanɔ tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo ba, tɔci lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ nɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii naane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da nɔɔ kɔnɔn genɛi bɛ di liimu ɛ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔci gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilipahie tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔci da nɔɔ legbɔɔba laa bɛ gɛ, ɛlɛ yabɛ ke a di liimu hɛgɛɛ a gbɔɔkɔɔ, yili bɛ a gɛ lɔi kele diwɔɔ naakɔn genɛ ɛ bo yene.

Maane nuteitei, ɛ make a kɔɔma yɪɪaa di gɔl diɛ, maakwɛli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔci gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɪa kenaa kele bɛ, ɛ make bɛyi ɛ wɔ naawoobo kaa lai, yili kele bɛ gɛi yene bilibili gemɛi nɔ naakɔn genɛi nɛi zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɛ dɔn nɔɔ nɛi laa a kɔlɔ kɔpala nɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɪn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔci gaa nei yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kemɛni a nukan nɔɔ bɛ gɛɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɛ lɔ di luwai.

Dɔn nɔo veelɛ 2

Dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɛ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, naala mɛni kenaa bɛlɛ, kilipahie huwu lɔpɛ, nɛi hu yii bo pɛlɛ ba, hɛn jɔlɔbo pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɛ ke a hulɔnu da nɛnu yilipulu, ye ɛ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɛ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yei ɛ yeneke, ɛ legbɔɔba laa hɔlɔbo, ɛlɛ gbinimaa ye kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi luɔlaa hu da tɔlaalaa hu, luɔlaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kpe.

Dɔn ɲoo nɔɔli 5

Di hwɛ kia pai nuta mɔnɔboi, di hwɛ kia pai mɛni ɲaanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu ɛlɛ ɛyɛ mɛlɛkpe ma.

Dɔn ɲoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpe gele, maanɛ nu kele ɲɔ kaa lonna, ɔ kɛ a gɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwɛlɛ 7

Nu kele pɛliai a ge tɔn niila ɲɛ tɔnɔ mɛi. Nu kele hon bɛlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn ɲɛi liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ɔ li kititɛɔɔ pɛlɛ la; a gaa ye maamɛni ye ɔ piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwɛ ɲa, yi ɲun vɛ mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔiba gahwa mɛni ɲɔɔ pɛlɛhu.

Dɔn ɲoo bou 10

Maala ka nukele yei, ɔ ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititɛ ɔ pɛlɛla, ɛlɛ dian ti ɔ kɛ a kɔlɔn ɲaa ɔ make mɛni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ɲoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛɛ da mɛniɲɔɲɔɔ laahe ɲɔɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɲɔn, yi ɲɔn ti hwɛ kɔlɔn ni ponɔɲa kitikɛpɛlɛ la, maakɔɲɔnuaan ɲɛi ba.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpe honɲi mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwɛ kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɛ a laa nui ti mɛi, ɔ make a kwia.

Dɔn ɲoo boukɔu hweelɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan ɲii pɛlɛ hu, lɔ kɛlɛli-kɛlɛli, ɲɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɛ ɲɔ.

Dɔn ɲoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ɔ hiɛ a niibarɛlɛ, ɛlɛ ɔ he niiba kɛnaa ɲɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei ye pɛli kulɔi lɔi lɔpe hu, ɔ make gbɔɔ lɔi, ɛlɛ ɔ pɛnɛ ɔ ɲa gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ɲoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpe da ɲɛikɔu kpɔlu jɛi, maala kaa ɲɛi ɔ maakilɛ lɔi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli ɲɛɛ hee mu.

2. Maakiləlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkɔɔ pɔ yi hwə ba lɔi ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔɔɔbo.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu əlɛ maala hwə ŋɔɔɔ nu yei hwə ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da hɛli kpilayela da di lanayela da pɛli heei di kɛɔ guloju hwə ma yeke la a huŋu mɛni, lɔilon na mɛni, əlɛ yala pɛlɛ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niiboo ti hu, ə make di taŋai lowai.

2. Lɛgbɔɔba da laana be a hilɛtai laa ma.

3. Pɛlɛn mɛ ba a kɔɔmaayi hɔɔɔma, əlɛ maala ka ŋei gbɔɔmayii ti da nɔi ŋɛitɔɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpɛe jɔɔɔbo hɛn gaa a bɔɔ, ə make g boukɔuaa kɔɔn ju.

2. Di hwa nu yee kpilan di hwə jɔɔɔbo hɛn gulo ŋei.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpɛe a pɛli gbɔɔ kilipahie kɛi, niiba yiibo pɛlɛ hu. Mukulaa ba a pɛli niiba kalan ŋei, ə niiba yiibo juwu yii bo pɛlɛ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpɛe gɛle yei ŋɔɔ kilipahie lɛ ə gweiwoobo, ə gilipuju kweli, ə jɔɔɔbo ə ŋei nuta kɛli ŋaa diə kɛnakele yi ŋɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ə ŋundɔ kɛ, əlɛ ə kɔɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yee kɛlan di hwə nɔ kɔɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ə tɔɔi hɔɔɔbo ŋɔɔ lɔi ŋawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpini, ə kɛ nui a ŋee lɛmai.

2. Maala kaa nukele yei, ə kolokɛ gahanama ba ŋɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɛ hwa tɛŋɛ mɛlan ma.

3. Lɔilonnii kilipahie pɛlɛ bɛ lɔi ŋawoobo a kuloju. Gilipahie ti a kɔɔɔn nɔi nɔi ŋawoobo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛle laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kemeni a kpɔnjuyii bo mun mə ɣe, ye ke kpɔn ninimu. Ninin ti bə maane ə pa bo a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, əle meni kɔlɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ə kolo ke, ə niiba koloke təlinmo da ɲaane pələ meɪ; ə ɣe hwə pa ke a nui kolo hwɔ ma.
2. Nu kekoloo bə maane di zalama; ə ke a hulonu da nenu.
3. Kolokemun lɔpee a pɛli kolokenuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala keti ə to da hu.
4. Kolokemun nɔpee maala kaa ɲei ə viitɔ, ə niiba pələ ɲaa ke. Ge kolo kei nowai ɲen ə ke a dɔɔ; əle yilipulu ɲɔ hwitɔ lowai ye hala ma.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu naan 24

Maala kaa nukan ɲei ɲɔɔ yii ə ke a bɛliya ju, ɣɔlɔi hwə toa pono, yaa da nainuaan di ke di ɲaane hu; yii hwiləna: kɔnɔn meni, maayilimeni, yii meni, da hali meni, bɛle di maameni walawala ɲei kulo meni kele ba.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala ke ɲei, ɲɔn a pɛləma, kolo hwaa kpe ɲei, kalanənaa a jɔlɔbo, a pɔlɔ, a wala keti meni ta kpɛli a pɛləma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa ɲei yi maakpɔmaa ə bo.
2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔlɔbo. Gbɔmaa ti a pɛli kei logele ba, ə make a wɛlilon.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yei di jutɔ. Jutɔ ti hɔɲɔ hwə ma, yi kpɔ hwilən maakwɛli kɔwɔtɔɔ ba. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə ke kena kəle. Maane lakwɛli kene kee laa ə ke kenaa kəle tɔwɔ, nui lɔpe ɣe hwaɲa a ke ɲei.
2. Maakwɛli ɲun ma ya baa ə nukan holoon naa bo, ə dɔɔ gaa ɲai yene yii hu maawiye. Ya bə maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kəle lowai, huwu ɲaa kəle lowai ə ɣe liila ə ke diyɛi.
3. Maala kaa a longaanuaan yei di di loni hutɔ pələ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔumɛihweele 27

1. Maala kaa nukele yei ə ɣeti ke nɔi ɲɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalə meɪ, ə pɛlima ə dɔlɔ kulo.
2. Maala kaa nukele yei bɛlihɛn, gulohɛn, maa ə kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə ɣetikɛ, ye dɔn ɲooɲaa ɲei bo di lɛ di kpaalə meɪ.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli ɣeti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔlɔbo gbɔmaa yii ti bə a pɛli ɲɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tɔɔi gaa nu yei yenyeyii hu da ɛɔɔ leɛbɔɔba laa, maala kele hɔɔɔɔɔɔ ɛɛn lɔ gaama, ya baa a mɛlaa diwei kɔɔɔɔɔɔ, kɔɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwɛ laa.

3. Maala ɛaa ti da leɛbɔɔba ɛaa ti, ɛɛ pɛlɛ hwa pɛli kei a juwu takpɛli yi yɛɛ kele puɔ geba hwɛ mo li.

Dɔn ɛoo bouhaaba 30

Kpalɛ ta kɛli hwɛ laa yi a pɛli dɔn ɛaa ɛɛi maamɛni piliju, yɛ nu ɛɔɔ tɔɔ gaa ɛɛi yenyeyii hu da ɛɔɔ leɛbɔɔba laa kuloi ɛɛi: yɛ ɔ ke a lɔi, a kɔɔn, ɔ make gu tɛitɛi.
